

ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA BOTANICA (Acta Univ. Lodz., Folia bot.)	14	147-166	2000
---	----	---------	------

Adam Świć, Józef K. Kurowski

**DRZEWA POMNIKOWE I PARKI WIEJSKIE
W PARKU KRAJOBRAZOWYM WZNIESIEŃ ŁÓDZKICH**

**THE MONUMENT TREES AND VILLAGE PARKS
IN THE WZNIESIENIA ŁÓDZKIE LANDSCAPE PARK**

ABSTRACT: The Wzniesienia Łódzkie Landscape Park was founded in 1996 within the administrative boundaries of Łódź and Skierniewice provinces. It encompasses a fragment of the edge zone of Northern Brink Heights which is characterized by considerable relative altitudes and large slope declivities. In the upland landscape of the park old and sightly trees play a significant role. They grow most often in villages, next to places of religious worship and national memorials. While preparing an inventory, many trees fulfilling the criteria of a natural monument were found. Of these only some specimens have been subject to legal protection. Valuable old trees may be also found in rural parks. Within the Wzniesienia Łódzkie Landscape Park 5 objects of this type can be found, the most valuable of them being the ancient manor-park in Kłęk. Due to inadequate professional care most of them are in a doubtful state.

Tr e ś ć

1. Wstęp
2. Pojedyncze drzewa i grupy drzew
3. Parki wiejskie
4. Podsumowanie i wnioski
5. Piśmiennictwo
6. Summary

1. WSTĘP

Pomnikowa ochrona obiektów przyrodniczych należy do najstarszych form opieki prawnej nad ożywionymi lub nieożywionymi tworamii natury (Olaczek 1996). Ochronie drzew, które są najliczniejszą grupą wśród

obiektów otoczonych taką opieką, już na przełomie XIX i XX stulecia przypisywano szczególne znaczenie społeczne, kulturalne i naukowe (Pacyniak 1992). Najczęściej opieką prawną obejmowane są drzewa potężne i stare, związane z miejscami kultu religijnego lub historycznego, drzewa występujące na granicy swego zasięgu geograficznego oraz stanowiące osobliwość dendrologiczną. Poza licznymi okazałymi drzewami, ochrony wymagają także parki wiejskie stanowiące dziedzictwo przyrody i kultury. Pełnią one ważne funkcje społeczne, ekologiczne i krajobrazowe. Są ponadto ostoją licznych gatunków roślin i zwierząt, a niejednokrotnie jedyną oazą zieleni w krajobrazie bezleśnym. Służą one lokalnej społeczności, zwłaszcza w zakresie edukacji ekologicznej, krajoznawstwa przyrodniczego, turystyki i wypoczynku.

Badania prowadzono na obszarze utworzonego z końcem 1996 r. Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich (PKWŁ). Jest on położony w granicach województwa łódzkiego w strefie krawędziowej mezoregionu Wzniesień Łódzkich. Jego powierzchnia wraz z otuliną wynosi 13 767 ha (Kurowski 1994). Ochroną objęte zostały fragmenty dorzeczy górnych odcinków Bzury, Moszczenicy i Mroźnicy. W granicach PKWŁ znalazły się trzy rezerваты: Struga Dobieszkowska, Las Łagiewnicki i Parowy Janinowskie. Teren parku charakteryzuje się znacznymi wysokościami względnymi i dużymi spadkami stoków. W tym wyżynnym krajobrazie ważną rolę odgrywa obecność starych i okazałych drzew będących często pamiątką puszczańskiej przyrody. Rosną one najczęściej we wsiach, w miejscach kultu, pamięci narodowej, rzadziej na gruntach użytkowanych rolniczo. Cenne, stare drzewa występują również w parkach wiejskich. Na terenie PKWŁ istnieje pięć obiektów tego typu. Najcenniejszym z nich jest park podworski w Kłęku. Dendroflora niektórych parków była przedmiotem badań botaników z Uniwersytetu Łódzkiego (Rutowicz, Sowa 1973, 1974a, b). Kolejne prace inwentaryzacyjne przeprowadził w latach osiemdziesiątych zespół Biura Programowania i Projektowania Rozwoju Łodzi. Od tego czasu, ze względu na brak fachowej opieki, niektóre parki uległy zaniedbaniu, a nawet dewastacji.

W aktualnych badaniach drzew spełniających kryteria pomników przyrody oraz drzewostanów znajdujących się w granicach parków wiejskich, zastosowano metodę waloryzacji. Polegała ona na wyszukaniu w terenie okazałych drzew, wykonaniu pomiarów i oceny ich stanu zdrowotnego. Badania prowadzono w latach 1995–1996.

Zaproponowane (Wróbel 1994) wartości pierśnic i obwodów rodzimych gatunków drzew i krzewów, jako minimalne dla postulowanych pomników przyrody, przedstawiają się następująco: *Quercus robur* i *Populus nigra* – minimalny obwód pnia wynosi 380 cm (120 cm w pierśnicy), *Fagus sylvatica*, *Larix decidua*, *Picea abies*, *Pinus sylvestris*, *Salix alba* i *Tilia*

cordata – 314 cm (100 cm w pierśnicy), *Acer pseudoplatanus* i *Fraxinus excelsior* – 250 cm (80 cm w pierśnicy), *A. platanoides* i *Ulmus laevis* – 220 cm (70 cm w pierśnicy), *Carpinus betulus* – obwód 190 cm (60 cm w pierśnicy). Inne gatunki np.: *Cerasus avium*, *Corylus avellana* i *Padus avium* – już od 94 cm obwodu (30 cm w pierśnicy). Pomiaru obwodów pni dokonywano na wysokości 130 cm od powierzchni ziemi przy pomocy taśmy mierniczej. W przypadku gdy pień mierzonego drzewa rozgałęział się na wysokości 130 cm, a wymiary i stan okazu wskazywały na możliwość umieszczenia go na liście proponowanych pomników przyrody, obwód pnia mierzono poniżej rozgałęzienia. Lokalizację badanych drzew nanoszono na mapę w skali 1 : 25 000. Drzewa identyfikowano przy pomocy klucza Senety (1973). Nazewnictwo przyjęto według Mirka i in. (1995).

2. POJEDYNCZE DRZEWA I GRUPY DRZEW

W granicach PKWŁ zbadano 150 drzew oraz zabytkową aleję. Stwierdzono 118 pojedynczych okazów godnych ochrony prawnej (tab. I). Tylko 43 spośród nich znajduje się w rejestrze pomników przyrody u wojewódzkiego konserwatora przyrody w Łodzi (Dziennik Urzędowy Woj. Łódz.: nr 3 z 10 stycznia 1990 r. nr 11 z 16 grudnia 1991 r. i nr 12 z 12 listopada 1993 r.). W rejestrze pomników przyrody w Skierniewicach nie figurują drzewa z terenu parku.

Tabela I

Wykaz drzew pomnikowych (*) oraz proponowanych pomników przyrody w Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich (Józef K. Kurowski, Adam Świć, 1997)

The list of monument trees (*) and proposed nature monuments in the Wzniesienia Łódzkie Landscape Park

Gatunek Species	Nr No	Obwód Tree trunk girth (cm)	Miejscowość Locality
1	2	3	4
<i>Tilia cordata</i>	1	503	Poćwiardówka
	2*	477	Dobra
	3*	472	Niesuików
	4	463	Laski koło Moskwy
	5*	440	Kolonia Dobieszków, park
	6	400	Kolonia Dobieszków, las
	7	400	Łągiewniki

Tabela I (cd.)

1	2	3	4
	8	395	Polik
	9	393	Modrzew
	10	384	Poćwiardówka
	11	382	Tadzin
	12*	375	Niesułów
	13	375	Tadzin
	14	360	Grzmiąca Stara
	15	360	Poćwiardówka
	16*	360	Rogi
	17	353	Grzmiąca Stara
	18*	348	Niesułów
	19*	346	Klęk, park
	20*	346	Kolonia Dobieszków, park
	21	345	Poćwiardówka
	22	340	Poćwiardówka
	23	340	Poćwiardówka
	24	340	Tadzin
	25	338	Klęk, park
	26*	336	Kolonia Dobieszków, park
	27	336	Poćwiardówka
	28	333	Klęk, park
	29	328	Klęk, park
	30	325	Poćwiardówka
	31*	315	Rogi
	32	310	Jaroszki
	33*	305	Kolonia Dobieszków, park
	34	305	Stare Skoszewy
	35	296	Łągiewniki
	36*	290	Niesułów
	37	287	Byszewy, park
	38	280	Grzmiąca Nowa
	39*	280	Niesułów
	40*	280	Rogi
	41	278	Dobra
	42*	260	Kolonia Dobieszków, park
<i>Quercus robur</i>	1*	776	Rogi
	2*	580	Byszewy, park
	3*	571	Klęk, park
	4	525	Grzmiąca Nowa
	5*	474	Klęk, park
	6*	468	Klęk, park
	7	422	Polik
	8*	413	Rogi
	9*	401	Klęk, park
	10*	387	Klęk, park
	11*	386	Rogi
	12	383	Buczek

Tabela I (cd.)

1	2	3	4
	13*	380	Dobra
	14	378	Borchówka
	15*	378	Byszewy, park
	16	377	Borchówka
	17*	377	Rogi
	18*	374	Kolonia Dobieszków
	19	368	Kolonia Dobieszków, park
	20	363	Imielnik Stary
	21	350	Tadzin, las
	22*	332	Rogi
	23	329	Dobra
	24	323	Imielnik Stary
	25	313	Janinów, las
	26*	313	Klęk, park
	27	312	Tadzin
	28*	311	Klęk, park
	29	300	Las Łagiewnicki, ul. Wycieczkowa, park
	30	300	Tadzin
<i>Populus nigra</i>	1	407	Niesułków
	2	384	Poćwiardówka
	3	378	Poćwiardówka
	4	355	Kolonia Dobieszków
	5	320	Dobra
	6	320	Modrzew
	7	303	Poćwiardówka
<i>Acer platanoides</i>	1*	382	Kolonia Dobieszków
	2*	352	Niesułków
	3	305	Kolonia Dobieszków
	4	228	Klęk, park
	5*	220	Niesułków
	6*	205	Niesułków
<i>Fagus sylvatica</i>	1*	505	Klęk, przed parkiem
	2	334	Janinów, las
	3*	284	Byszewy, park
	4	275	Las Łagiewnicki, ul. Wycieczkowa, park
	5	263	Las Łagiewnicki, ul. Wycieczkowa, park
	6*	259	Byszewy, park
<i>Acer pseudoplatanus</i>	1*	324	Klęk, park
	2	254	Byszewy, park
	3	242	Las Łagiewnicki, ul. Wycieczkowa, park
	4	225	Borchówka, las
	5*	225	Rogi
<i>Ulmus laevis</i>	1*	402	Niesułków
	2	358	Poćwiardówka, las
	3	340	Kolonia Dobieszków, park

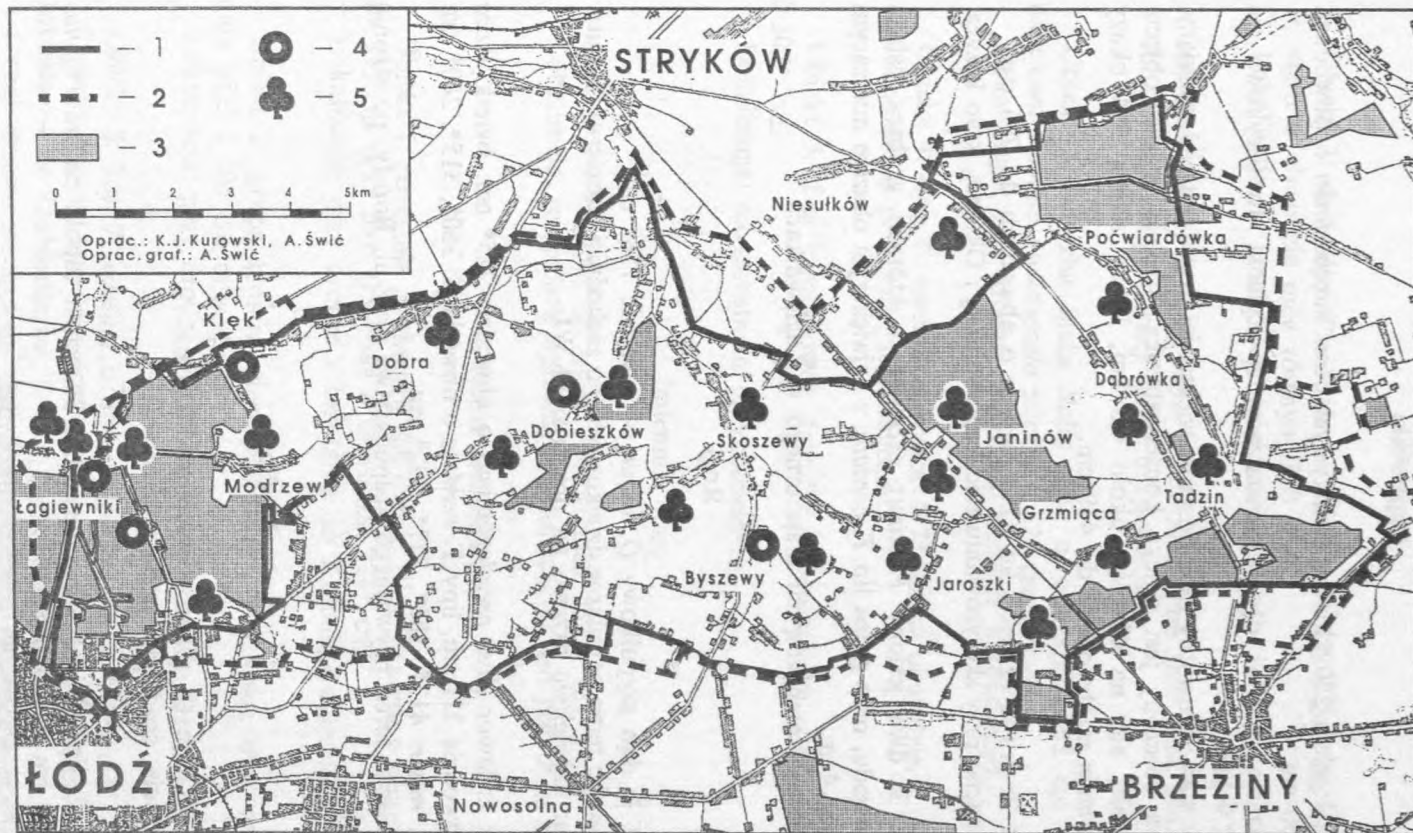
Tabela I (cd.)

1	2	3	4
	4	330	Dąbrówka Duża
<i>Acer saccharinum</i>	1	393	Łagiewniki, ul Okólna, park
	2	354	Łagiewniki, ul Okólna, park
	3	341	Łagiewniki, ul Okólna, park
	4	180–350*	Łagiewniki Nw., aleja 250 drzew
	5	100–418	Łagiewniki Nw., pozostałe 144 drzewa w alei
<i>Carpinus betulus</i>	1	358	Kolonia Dobieszków, park
	2	282	Poćwiardówka
	3	263	Byszewy, park
<i>Aesculus hippocastanum</i>	1*	320	Dobra
	2*	305	Dobra
<i>Cerasus avium</i>	1	307	Kolonia Niesułeków
<i>Fraxinus excelsior</i>	1	265	Łagiewniki
<i>Larix decidua</i>	1	220	Byszewy, park
<i>Padus avium</i>	1	140	Tadzin, las
<i>Picea abies</i>	1	211	Rogi
<i>Pinus nigra</i>	1	223	Klęk, park
<i>Pinus strobus</i>	1	200	Klęk, park
<i>Pseudotsuga taxifolia</i>	1	164	Las Łagiewnicki, ul. Wycieczkowa, park
<i>Robinia pseudacacia</i>	1	320	Dobra
<i>Salix alba</i>	1	353	Dobra

Na liście proponowanych pomników przyrody znalazły się okazy o obwodzie pnia powyżej: 300 cm: *Aesculus hippocastanum*, *Populus nigra*, *Quercus robur*, *Robinia pseudacacia* i *Salix alba*; 250 cm: *Fagus sylvatica*, *Fraxinus excelsior* i *Tilia cordata*; 220 cm: *Acer pseudoplatanus*, *A. saccharinum* i *Larix decidua*; 200 cm: *Acer platanoides*, *Picea abies*, *Pinus nigra*, *P. strobus* i *Ulmus laevis*; 180 cm: *Carpinus betulus*; 160 cm: *Pseudotsuga taxifolia*; 90 cm: *Cerasus avium* i *Padus avium*. W tabeli uwzględnione zostały także drzewa rosnące w parkach wiejskich.

Wykaz najcenniejszych obiektów dendrologicznych

W poniższym wykazie nie uwzględniono drzew rosnących w parkach wiejskich i rezerwatach przyrody. Symbolem gwiazdki (*) oznaczono okazy objęte ochroną pomnikową. Spis miejscowości – zgodnie z ich lokalizacją: od zachodu do wschodu (rys. 1).

Rys. 1. Lokalizacja parków wiejskich oraz najcenniejszych drzew i grup drzew w Parku Krajobrazowym Wzniesień Łódzkich. 1 – granica Parku, 2 – granica otuliny, 3 – lasy, 4 – parki wiejskie, 5 – drzewa i grupy drzew

Fig. 1. Localization of village parks and most valuable trees in the Wzniesienia Łódzkie Landscape Park. 1 – boundary of the Wzniesienia Łódzkie Landscape Park, 2 – boundary of the protection zone, 3 – woodlands, 4 – village parks, 5 – trees and groups of trees

Łagiewniki

Obiekt 1: aleja 250 klonów srebrzystych *Acer saccharinum* o obwodach pni do 350 cm.

Lokalizacja: wzdłuż drogi prowadzącej ze Zgierza do Strykowa na odcinku 2,9 km.

Uwagi: stan zdrowotny zdecydowanej większości drzew jest zadowalający, drzewostan otoczony jest opieką konserwatorską. Istnieje projekt objęcia ochroną całej alei na długości około 4,5 km, którą tworzą 394 okazy *A. saccharinum* o obwodach do 418 cm.

Obiekt 2: grupa czterech lip *Tilia cordata* o obwodach do 296 cm.

Lokalizacja: przy skrzyżowaniu ulic Łagiewnickiej i Okólnej, koło krzyża.

Obiekt 3: dwa jesiony *Fraxinus excelsior*, z których grubszy osiąga 265 cm obwodu, oraz grupa lip *T. cordata*, z największym okazem mierzącym w obwodzie 4 m.

Lokalizacja: teren zespołu klasztornego w Łagiewnikach.

Rogi

Obiekt 1: dąb szypułkowy *Q. robur* o obwodzie 776* cm.

Lokalizacja: teren ogródków działkowych, po zachodniej stronie ul. Boruty.

Uwaga: największe drzewo na obszarze PKWŁ.

Obiekt 2: jawor *Acer pseudoplatanus* o obwodzie 225* cm, świerk *Picea abies* o obwodzie 211 cm, lipy *T. cordata* o obwodach: 360*, 315*, 280* cm i dęby *Q. robur*: 413*, 386*, 377*, 332* cm.

Lokalizacja: teren prywatnego gospodarstwa przy ul. Boruty, po stronie wschodniej.

Modrzew

Obiekt 1: dąb *Q. robur* o obwodzie 270 cm.

Lokalizacja: środkowa część miejscowości.

Obiekt 2: lipa *T. cordata* o obwodzie 393 cm i topola czarna *Populus nigra* – 320 cm w obwodzie.

Lokalizacja: wschodnia część miejscowości.

Dobra

Obiekt 1: dwie lipy *T. cordata* o obwodach 278 i 246 cm oraz topola *P. nigra* o obwodzie pnia równym 320 cm.

Lokalizacja: w środkowej części miejscowości.

Obiekt 2: cztery dęby *Q. robur* o obwodach pni: 380*, 329, 294 i 239 cm.

Lokalizacja: w północnej części miejscowości.

Obiekt 3: wierzba biała *Salix alba* o obwodzie 353 cm i robinia akacjowa *Robinia pseudacacia* mierząca 320 cm obwodu.

Lokalizacja: przy drodze, w pobliżu kościoła katolickiego.

Obiekt 4: lipa *T. cordata* mierząca 477* cm w obwodzie.

Lokalizacja: przy kościele katolickim.

Obiekt 5: dwa kasztanowce *Aesculus hippocastanum* o obwodach 320* i 305* cm.

Lokalizacja: na cmentarzu przykościelnym.

Imiennik Stary

Obiekt 1: dwa dęby *Q. robur* o obwodach 363 i 323 cm.

Lokalizacja: na polach uprawnych graniczących od południa ze wsią.

Kolonja Dobieszków

Obiekt 1: pozostałe po dawnej alei topole *Populus nigra* o obwodach pni do 355 cm oraz dąb *Q. robur* o obwodzie 374* cm.

Lokalizacja: przy drodze z Imielnika do Kolonii Dobieszków.

Obiekt 2: grupa klonów *Acer platanoides*, z których dwa największe mają 382* i 305 cm obwodu.

Lokalizacja: przy drodze z Kolonii Dobieszków do wsi Ługi.

Obiekt 3: lipa *T. cordata* o obwodzie 4 m.

Lokalizacja: w lesie po prawej stronie drogi prowadzącej z Kolonii Dobieszków do Dobieszkowa.

Uwagi: drzewo ma spękany pień, jednak zachowuje dobry stan zdrowotny.

Borchówka

Obiekt 1: dwa dęby *Q. robur* o obwodach pni wynoszących 378 i 377 cm.
Lokalizacja: przy południowo-zachodnim brzegu przepływowego stawu.

Obiekt 2: jawor *Acer pseudoplatanus* o obwodzie 225 cm.
Lokalizacja: w lesie na wschodnim brzegu stawu.

Stare Skoszewy

Obiekt 1: grupa okazałych lip *T. cordata* z największym drzewem mierzącym 305 cm w obwodzie.
Lokalizacja: przed kościołem.

Laski koło Moskwy

Obiekt 1: lipa *T. cordata* o obwodzie pnia 463 cm.
Lokalizacja: w północnej części wsi na terenie gospodarstwa rolnego.

Jaroszki

Obiekt 1: lipa *T. cordata* o obwodzie 310 cm.
Lokalizacja: w środkowej części wsi na terenie gospodarstwa rolnego.

Buczek

Obiekt 1: dąb *Q. robur* o obwodzie pnia 383 cm.
Lokalizacja: przy drodze Stryków-Brzeziny.

Janinów

Obiekt 1: buk *Fagus sylvatica* o obwodzie wynoszącym 334 cm i dąb *Q. robur* o obwodzie 313 cm.
Lokalizacja: na skraju lasu, na południe od leśniczówki.

Kolonia Niesułków

Obiekt 1: grupa okazałych drzew stanowiących pozostałość parku, z najcenniejszymi w kolekcji lipami *T. cordata*, o obwodach 472*, 375*, 348*, 290* i 280* cm, klonami *A. platanooides* o grubości 352*, 220* i 205* cm, wiązem szypułkowym *Ulmus laevis* o obwodzie 402* cm i topolą *P. nigra* o grubości 407 cm.

Lokalizacja: w środkowej części miejscowości przy drodze Stryków-Brzeziny.

Obiekt 2: dzika czereśnia *Cerasus avium* o obwodzie 307 cm.

Lokalizacja: na wschód od miejscowości przy drodze prowadzącej do Woli Cyrusowej.

Polik

Obiekt 1: lipa *T. cordata* o obwodzie 395 cm.

Lokalizacja: w środkowej części wsi, przy drodze.

Obiekt 2: dąb *Q. robur* o obwodzie pnia wynoszącym 422 cm.

Lokalizacja: na wschodnim skraju wsi.

Grzmiąca Nowa

Obiekt 1: dąb *Q. robur* o obwodzie 525 cm.

Lokalizacja: wśród pól, na północ od wsi.

Obiekt 2: dąb *Q. robur* i lipa *T. cordata* o obwodach 280 cm.

Lokalizacja: w środkowej części wsi.

Grzmiąca Stara

Obiekt 1: dwie okazałe lipy *T. cordata* o grubości 360 i 353 cm.

Lokalizacja: w północnej części miejscowości, na terenie gospodarstw.

Poćwiardówka

Obiekt 1: osiem godnych uwagi i ochrony lip *T. cordata* o obwodach: 503 (największa lipa na terenie parku krajobrazowego), 384, 360, 345, 340, 340, 336 i 325, oraz grab zwyczajny *Carpinus betulus* o obwodzie pnia wynoszącym 282 cm.

Lokalizacja: drzewa rosną pojedynczo na terenie gospodarstw i wzdłuż drogi prowadzącej przez miejscowość. Najgrubsza lipa rośnie w południowej części miejscowości.

Obiekt 2: trzy topole *P. nigra* o obwodach 384, 378 i 303 cm.

Lokalizacja: topole o obwodzie 303 cm rośnie w centrum wsi przy skrzyżowaniu, pozostałe okazy wzdłuż gruntowej drogi prowadzącej w kierunku wschodnim.

Obiekt 3: wiąz szypułkowy *Ulmus laevis* o obwodzie pnia wynoszącym 358 cm.

Lokalizacja: w lesie nad Mrożycą w oddziale 158.

Dąbrówka Duża

Obiekt 1: wiąz *U. laevis* o obwodzie pnia wynoszącym 330 cm.

Lokalizacja: po zachodniej stronie drogi prowadzącej do Brzezin.

Uwagi: opisywany przed laty (Olaczek 1971) dąb szypułkowy o obwodzie 4,6 m i bardzo szerokiej koronie – już nie istnieje.

Tadzin

Obiekt 1: trzy lipy *T. cordata* mierzące w obwodzie 382, 375 i 340 cm.

Lokalizacja: w pobliżu osady leśnej.

Obiekt 2: dwa dęby *Q. robur* o obwodach 312 i 300 cm.

Lokalizacja: przy zabudowaniach nad Mrożycą.

Obiekt 3: dąb szypułkowy *Q. robur* (350 cm) i czeremcha *Padus avium*, o grubości 140 cm w obwodzie.

Lokalizacja: w lesie nad Mrożycą.

3. PARKI WIEJSKIE

Na obszarze Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich istnieje pięć parków: podworskich, przypałacowych i przyszpitalnych. Dwa zlokalizowane są w Lesie Łagiewnickim w granicach Łodzi, pozostałe w Kłęku, Dobieszkowie Kolonii i Byszewach (rys. 1). Ponadto w Niesułkowie jedyną pozostałością zespołu dworsko-parkowego (Kajzer 1994) jest cenna kolekcja sześciu drzew, których średnica przekracza 1 m (opisano powyżej).

Stan zachowania większości parków budzi wiele zastrzeżeń; brak wyraźnych granic w terenie, brak otulin, notuje się przypadki nielegalnego wycinania drzew, zaboru powierzchni, budownictwa w bezpośrednim sąsiedztwie, a nawet w granicach parku. Fakty te wskazują na brak właściwej opieki (Pietrzyński 1994, Wiercioch 1994).

Park przypałacowy w Łagiewnikach przy ul. Okólnej

Wokół wybudowanej w 1899 r., neorenesansowej rezydencji rodziny barona Heinzla von Hohenfels (Wróblewska, Koziejowa 1985, Wesołowski 1994), użytkowanej obecnie jako szpital, istnieje bogaty pod względem gatunkowym drzewostan parkowy. „Pałac stanął w pięknym, krajobrazowym parku. Droga wjazdowa wytyczona od strony północnej, gdzie wznosi się kościół i klasztor Franciszkanów, obiegała kolisty trawnik obsadzony krzewami różanymi, dochodząc do podjazdu przed wejściem głównym do pałacu. Drzewa – głównie kasztanowce, lipy i graby – zostały swobodnie zakomponowane. Od południa, z okien pałacu rozciągał się widok na pobliskie stawy i południową, leśną część założenia. [...] Główna droga prowadząca do pałacu, obsadzona lipami, biegła od wschodu, od starego gościńca. Otwierała ją żelazna brama. Po południowej stronie tryskała wodą fontanna, po północnej znajdowały się ogrodzone zabudowania folwarczne ze stajniami [...]. Zespół ogrodniczy ze szklarniami i domem ogrodnika znajdował się na wschód od stawu” (Szelałgowska 1997). Powierzchnia założenia pałacowo-parkowego wynosiła 8,9 ha.

Obecnie południową granicę parku wyznacza brzeg stawu na Łagiewniczance. Od wschodu park graniczy z lasem, a od zachodu z zabudowaniami gospodarczymi i mieszkalnymi. Północna granica przebiega wzdłuż ul. Okólnej. Park jest ogrodzony, a jego powierzchnia wynosi niespełna 4 ha.

W kolekcji drzew różnej proveniencji najliczniej reprezentowane są: *Tilia cordata*, *Acer platanoides* i *Carpinus betulus*. Wymienionym gatunkom towarzyszą: *Fraxinus excelsior*, *Quercus robur*, *Aesculus hippocastanum*, *Acer campestre*, *A. pseudoplatanus*, *A. saccharinum*, *Ulmus laevis*, *Robinia pseudacacia* i *Pinus nigra*. Najcenniejszymi okazami drzew są trzy klony srebrzyste *A. saccharinum*, z których najgrubszy mierzy 393 cm w obwodzie. Na uwagę zasługuje jesion *F. excelsior* o charakterystycznym potrójnym pniu mierzącym w obwodzie 366 cm (poniżej rozgałęzienia), oraz lipa *T. cordata* z czterema potężnymi konarami. Obwód pnia lipy mierzony na wysokości 30 cm wynosi 310 cm. Najokazalszy z dębów *Q. robur* ma 266 cm obwodu, a największa sosna czarna *Pinus nigra* 192 cm. W północnej części parku uwagę zwraca stary szpaler grabowy – pozostałość dawnej alei.

Park jest stosunkowo dobrze utrzymany. Jego północno-wschodnia część, dzięki szybkiemu rozwojowi *Sambucus nigra* i *Corylus avellana*, oraz spontanicznie odnawiającemu się drzewostanowi, posiada charakter leśny. Wśród siewek drzew panuje *Acer pseudoplatanus*, któremu towarzyszą: *Carpinus betulus*, *Tilia cordata* i *Acer campestre*.

Park przyszpitalny przy ul. Wycieczkowej

Park położony jest również na terenie Lasu Łagiewnickiego, po zachodniej stronie ul. Wycieczkowej. Jego powierzchnia wynosi około 1,6 ha. Teren założenia parkowego jest ogrodzony, a w jego środkowej części znajduje się budynek szpitalny.

Park jest zadbany i uporządkowany. Jego północną część stanowi jednowiekowy drzewostan sosnowo-brzozowy. W słabo zwartej warstwie podszycia występują: *Acer platanoides*, *Quercus robur* oraz *Robinia pseudacacia*. Zasadnicza część parku, zarówno pod względem liczby drzew, jak i składu gatunkowego drzewostanu jest stosunkowo uboga. W niewielkiej kolekcji drzew na szczególną uwagę zasługują: trzy buki *Fagus sylvatica* o obwodach 275, 263 i 211 cm, dąb *Q. robur* (300 cm) i jawor *A. pseudoplatanus* (242 cm). W parku rośnie również daglezwia *Pseudotsuga taxifolia* o obwodzie 164 cm. Runo jest wybitnie zadarnione.

Park podworski w Kłęku

Park w Kłęku położony w odległości ok. 300 m na południe od drogi Zgierz-Stryków jest jednym z największych i najcenniejszych obiektów tego typu na terenie województwa łódzkiego. Leży on w urozmaiconym krajobrazie otuliny Lasu Łagiewnickiego, w sąsiedztwie obszarów użytkowanych rolniczo. W pierwszej dekadzie XX w., w Kłęku zbudowany został pałac i założony park (Wesołowski 1994). Park jest pozostałością okazałego założenia pałacowo-parkowego Hertzów – rodziny łódzkich przemysłowców (Pietrzyński 1997 a). Pałac pełnił funkcję pensjonatu-rezydencji. Podczas II wojny światowej został opuszczony, spalony i rozebrany (Koziejowa i in. 1980, Wesołowski 1994). Ocalałe fragmenty fundamentów rezydencji znajdują się w południowej części parku i porośnięte są samosiewami brzoź i krzewami. Powierzchnia parku wraz z łąkami i byłymi stawami wynosi blisko 13 ha. Park nie jest ogrodzony. Jego oś kompozycyjna przebiega w kierunku południowym. Wyznacza ją aleja lipowa *Tilia cordata* składająca się z drzew o obwodach pni do 250 cm, prowadząca od głównej bramy wjazdowej ku byłemu pałacowi. Na końcu alei o długości 85 m rosną dwa dęby *Q. robur* o obwodach: 474 i 401 cm. Przez środkową część parku przebiega suchy rów, którym płynące dawniej wody zasilają ciąg czterech stawów. Obecnie dno zaniedbanych i pozbawionych wody zbiorników ulega spontanicznemu zarastaniu. Na terenie parku pierwotnie znajdowały się źródła dające początek Kiełmiczance.

Drzewostan parku jest luźny i znacznie zróżnicowany pod względem gatunkowym. Głównymi komponentami drzewostanu są dęby *Q. robur* i lipy *T. cordata*, składające się na szczególnie bogatą kolekcję okazów spełniających kryteria pomników przyrody. Obwody pni największych dębów *Q. robur* (poza wymienionymi wyżej dwoma osobnikami) wynoszą: 571, 468, 387, 313, 311, 294 i 284 cm. Najgrubszy z nich rośnie w północnej części parku, po zachodniej stronie głównej alei. Wiek najstarszych osobników tego gatunku, których rozpiętość koron sięga 30 m, szacowany jest na około 300 lat. Wśród kilkudziesięciu lip *T. cordata* najokazalsze mają obwody pni równe: 346, 338, 333 i 328 cm. Stwierdzono tu jeszcze 10 okazów o obwodach przekraczających 2 m. W drzewostanie parku znaczny udział posiadają także inne rodzime gatunki: jawor *Acer pseudoplatanus*, klon *A. platanoides*, świerk *Picea abies* i sosna *Pinus sylvestris*. Najgrubszy z jaworów mierzy w obwodzie 324 cm, a klon 228 cm. W grupie gatunków iglastych, poza sosną zwyczajną (do 181 cm w obwodzie) i świerkiem, występują sosna czarna *P. nigra* (do 223 cm) oraz modrzew europejski *Larix decidua* o obwodzie 192 cm. Znaczny procent drzewostanu przypada na brzozę *Betula pendula* i robinie *Robinia pseudacacia*, których samosiewy opanowały fragment wschodniej części założenia. Przed parkiem rosły dwa buki *Fagus sylvatica* o obwodach 4,2 m i 4,3 m (Olaczek 1971). Były one prawdopodobnie największymi w województwie łódzkim okazami tego gatunku. O imponujących rozmiarach jednego z tych drzew można wnioskować na podstawie pozostawionego odziomka, którego obwód wynosi 505 cm.

Najliczniej reprezentowanymi w parku krzewami są: bez czarny *Sambucus nigra*, kruszyna *Frangula alnus* i leszczyna *Corylus avellana*. W znacznie skromniejszej liczbie towarzyszą im: lilak *Syringa vulgaris*, śnieguliczka *Symphoricarpos albus* i dzika róża *Rosa canina* oraz sporadycznie spotykana trzmielina *Euonymus europaeus* i forsycja *Forsythia sp.*

Ze względu na odnotowane w ostatnich latach przypadki grabieży drzew, park wymaga lepszej opieki. Porównanie drzewostanu sprzed 15 lat (Koziejowa i in. 1980) ze stanem aktualnym wskazuje ubytki co najmniej 20 drzew, w tym czterech dębów o średnicy od 85 do 100 cm, trzech lip o średnicy 100–120 cm, kilku sosen (zwyczajnych i czarnych), topoli i wiązów. „Niekorzystne dla całego założenia przestrzennego działania podjęte w ostatnim okresie: wygrodzenie północnego fragmentu parku, zasypanie jednej z niecek dawnego stawu oraz wybudowanie w bezpośrednim sąsiedztwie parku nowego obiektu o wyjątkowo agresywnej formie – naruszyło zwartość [...] i urok starego parku” (Pietrzyński 1997a). Ostatnio park został sprzedany przez gminę Stryków prywatnemu właścicielowi. Park powinien być objęty kompleksową rewitalizacją. Dotyczy to zarówno drzewostanu, jak i systemu wodnego.

Park podworski w Kolonii Dobieszków

Znajdujący się na terenie ośrodka Ochotniczych Hufców Pracy park położony jest w odległości 3 km na wschód od trasy Łódź-Stryków. Jego powierzchnia wynosi 6,9 ha. Sąsiedztwo parku stanowi cenny rezerwat wodno-leśny Struga Dobieszkowska. Krajobraz charakteryzuje się falistą rzeźbą terenu o dużych różnicach wysokości względnych i znacznych nachyleniach stoków. Park wraz z wybudowanym w jego południowej części dworem powstał w drugiej połowie XIX w. Na zachód od dworu zlokalizowane były zabudowania folwarczne. Aleję dojazdową do dworu poprowadzono z kierunku południowo-wschodniego, a drogę do zabudowań gospodarczych wytyczono ku południowemu zachodowi. Drogi znajdujące się w granicach parku obsadzono lipami, z których większość przetrwała do dnia dzisiejszego. W centralnej części dawnego parku (na północ od dworu) założono pola uprawne i sad. Prawdopodobnie w 1863 roku dwór był siedzibą powstańców. Na początku XX w. właścicielem majątku stała się rodzina Kączkowskich (Olańczek, Lucińska 1981, Wesołowski 1997). Po drugiej wojnie światowej majątek został rozparcelowany, a część parkowa stała się własnością Państwowego Funduszu Ziemi. Po przejściu tego obiektu przez OHP (w 1979 r.) dwór gruntownie przebudowano, a park ogrodzono.

Prowadzone w parku prace związane z rozbudową znajdującego się w jego południowo-wschodniej części ośrodka spowodowały ubytek kilkudziesięciu drzew. Mimo to, drzewostan został zachowany w dość dobrym stanie. W parku stwierdzono występowanie 30 gatunków drzew i krzewów. Wiek najstarszych drzew (dęby, graby, lipy) oszacowano na 200 lat. Najcenniejszy drzewostan skupiony jest we wschodniej i północnej części parku, która ma charakter leśny. Do najliczniej reprezentowanych gatunków należą: lipa krymska *T. euchlora* i dąb *Q. robur*, rzadziej występują: grab *C. betulus*, jesion *F. excelsior*, wiąz *U. laevis*, robinia *R. pseudacacia* oraz nieliczne drzewa iglaste: wejmutka *Pinus strobus*, sosna zwyczajna *P. sylvestris* i świerk *Picea abies*. Najgrubszym drzewem w parku jest lipa *T. cordata*, którą w grupie 20 okazów tego gatunku wyróżnia pień o obwodzie 430 cm. Kolejne pod względem wielkości lipy osiągają 346, 336 i 260 cm w obwodzie. W kolekcji 20 dębów *Q. robur* najokazalszy mierzy 368 cm w obwodzie. W południowowschodniej części założenia parkowego, w pobliżu ośrodka, rośnie grupa wiązków. Obwód pnia największego z nich wynosi 240 cm. Wśród grabów stwierdzono obecność okazu o rzadko spotykanej, jak na ten gatunek, wartości obwodu równej 358 cm. W grupie drzew iglastych należy wymienić wejmutkę *Pinus strobus* o obwodzie 200 cm. Ponadto na uwagę zasługuje również aleja lip krymskich *T. euchlora*. W północnej części parku, posiadającej charakter leśny, w warstwie najwyższych drzew dominuje dąb *Q. robur*. Wśród gatunków tworzących niższą warstwę oprócz dębu

licznie występuje *C. betulus*, *Sorbus aucuparia*, *Fagus sylvatica* i *Populus tremula*. W podszyciu znaczny udział mają: *Frangula alnus*, *Corylus avellana* i *Padus avium*. Ponadto na terenie parku stwierdzono takie krzewy, jak: *Euonymus europaeus*, *Juniperus communis*, *Rubus sp.*, *Sambucus nigra* i *Syringa vulgaris*.

Park podworski w Byszewach

Park położony jest w północno-wschodniej części gminy Nowosolna, w odległości 500 m od drogi Nowosolna-Skoszewy. Powierzchnia leżącego na prawym stoku doliny Moszczenicy parku wynosi 2,3 ha. Od północy graniczy on z drogą prowadzącą do zabudowań byłego Państwowego Gospodarstwa Rolnego, od wschodu z samymi zabudowaniami, a od południa z drzewostanem z dominacją *Pinus sylvestris* i *Betula pendula*. Zachodnia granica założenia parkowego jest niejednoznaczna. Stanowią ją płaty łąk i lasów łąkowych rozciągających się wzdłuż brzegów meandrującej Moszczenicy. Pomiędzy dworem a parkiem znajduje się niewielki staw.

Data wybudowania murowanego dworu nie jest dokładnie znana. Wnioskuje się, że powstał on w początkach XIX stulecia. W sąsiedztwie dworu założono ogród, a dopiero w końcu wieku park (Woźniczka 1980). Główną drogę dojazdową poprowadzono od strony południowej. Przed drugą wojną światową dwór z otaczającym go parkiem znajdował się w rękach prywatnych. Po wojnie dobra te zostały przejęte przez państwo, a dworek zaadaptowano na siedzibę Centrali Nasiennej (Woźniczka 1982, Pietrzyński 1997 b), zaś w 1960 r. cały obiekt przeszedł we władanie PGR-u. Historia parku i zabytkowego dworu w Byszewach jest nierozdzielnie związana z postacią Jarosława Iwaszkiewicza. Pisarz przebywał tu wielokrotnie w latach 1911-1931 zachwycając się pięknem naturalnej przyrody i malowniczym krajobrazem: „wspomina dwór z kolumnami, źródła, łąki, rzeczkę, młyn; wymienia pagórek w leśnej części parku dworskiego, miejsce spotkań i »świątynię dumania«” (Pietrzyński 1997 b).

Krajobraz okolic Byszew nie uległ większym przekształceniom i wraz z przyrodą podworskiego parku dostarcza szczególnych wrażeń estetycznych. Atrakcyjność tego obiektu jest jednak pomniejszana przez obecność byłych PGR-owskich budynków dysharmonizujących z krajobrazem, parkiem i dworem. Park nie jest ogrodzony i nie jest otoczony dostateczną opieką, czego następstwem jest m. in. spontaniczny rozwój samosiewów drzew i krzewów. Smutną refleksją – konkluduje Pietrzyński (1997 b) – napawa stan środowiska; należy podjąć zdecydowane działania rewitalizacyjne w parku, z sanacją układu wodnego w pierwszym rzędzie.

Na terenie parku występują przede wszystkim rodzime gatunki drzew. Najcenniejszy element stanowi zachowany z iwaszkiewiczowskich czasów drzewostan. Do najbardziej interesujących okazów drzew należą: dęby *Q. robur* osiągające w obwodach 580 (najgrubsze i najstarsze drzewo w parku) i 378 cm, buki *F. sylvatica* (284, 259 i 172 cm) oraz lipy *T. cordata*, których obwody pni są równe 287 i 241 cm. Ponadto na uwagę zasługują: jawor *A. pseudoplatanus* o obwodzie 254 cm, grab *Carpinus betulus* (263 cm) oraz modrzew *Larix decidua* (220 cm). Poza wymienionymi gatunkami w granicach parku stwierdzono występowanie takich drzew i krzewów, jak: *Alnus glutinosa*, *Betula pendula*, *Crataegus monogyna*, *Sorbus aucuparia*, *Robinia pseudacacia*, *Pinus sylvestris*, *Sambucus nigra*, *Frangula alnus*, *Corylus avellana*, *Rhamnus catharticus* i *Euonymus europaeus*.

4. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

1. Obszar Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich charakteryzuje się występowaniem wielu starych, pięknych i potężnych drzew. Dotychczas, poza parkami i rezerwatami, stwierdzono 150 okazałych drzew, z których tylko 24 są chronione jako pomniki przyrody.

2. Parki wiejskie, ukształtowane zgodnie z zasadami sztuki ogrodniczej, wymagają należytej opieki ze strony fachowych służb. Właściwe gminy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem ochrony przyrody powinny doprowadzić do uregulowania stanu prawnego wszystkich parków i jednoznacznego określenia ich granic w planach przestrzennego zagospodarowania gmin. Zgodnie z rozporządzeniem nr 80 Ministra Administracji Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, z 5 września 1980 r. parki wiejskie w Polsce podlegają ochronie prawnej, która polega m. in. na: a) zakazie dokonywania zmian powodujących naruszenie układu przestrzennego parku, b) zakazie wznoszenia budowli, wykonywania robót budowlanych, drogowych i innych na terenie parku lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie, oraz c) niezbędnej odnowie i pielęgnacji roślinności. W związku z rosnącym wciąż zagrożeniem parków wiejskich niezbędne jest zaktualizowanie ich dokumentacji.

3. Park w Niesułkowie powinien zostać odtworzony, natomiast parki w Kłęku i Byszewach, ze względu na wysokie walory przyrodnicze i kulturowe oraz ich związek ze znanymi historycznymi postaciami, należy wpisać do rejestru parków zabytkowych.

4. Ze względu na rolę, jaką odgrywają w krajobrazie, a także na wartości przyrodnicze i kulturowe, postuluje się objęcie ochroną prawną 75 szczególnie okazałych drzew rosnących pojedynczo oraz w parkach wiejskich. Zestawienie drzew pomnikowych i postulowanych pomników przyrody

obejmuje 20 gatunków: *Tilia cordata* – 42 okazy, *Quercus robur* – 30, *Populus nigra* – 7, *Acer platanoides* – 6, *Fagus sylvatica* – 6, *A. pseudoplatanus* – 5, *Ulmus laevis* – 4, *A. saccharinum* – 3, *Carpinus betulus* – 3, *Aesculus hippocastanum* – 2, oraz po jednym okazy: *Cerasus avium*, *Fraxinus excelsior*, *Larix decidua*, *Padus avium*, *Picea abies*, *Pinus nigra*, *P. strobus*, *Pseudotsuga taxifolia*, *Robinia pseudacacia* i *Salix alba* (tab. I).

5. PIŚMIENNICTWO

Kajzer L. 1994. *Zespoły dworsko-parkowe województwa łódzkiego w świetle badań archeologii historycznej*. [W:] Z. Pokuta, W. Stępień (red.). *Zabytkowe rezydencje w regionie łódzkim*. Reg. Ośr. Stud. i Ochr. Środ. Kult. w Łodzi, Łódź: 6–12.

Koziejowa U., Załuska M., Woźniczka S. 1980. *Dokumentacja florystyczna wraz z koncepcją rekonstrukcji założeń parkowych parku podworskiego w Kłęku*. Biuro Progr. i Projekt. Rozw. Łodzi, Łódź: 1–26.

Kurowski J. K. (red.). 1994. *Dokumentacja projektowa – Park Krajobrazowy Wzniesień Łódzkich w województwie łódzkim i skierniewickim*. Łódź: 1–132.

Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H., Zając A., Zając M. 1995. *Vascular plants of Poland a checklist*. Polish Botanical Studies, Guidebook Series 15: 1–303.

Olaczek A., Lucińska A. 1981. *Dokumentacja ewidencyjna dla parku wiejskiego w Dobieszkwie*. BPPRŁ. Łódź: 1–18.

Olaczek R. 1971. *Przewodnik po województwie łódzkim*. Nasza Przyroda. LOP, Warszawa: 1–223.

Olaczek R. 1996. *Pomniki przyrody*. [W:] R. Olaczek (red.). *Ochrona przyrody w Polsce*. Wyd. LOP, Warszawa: 112–114.

Pacyniak C. 1992. *Najstarsze drzewa w Polsce*. Przewodnik. Wyd. PTTK „Kraj”. Warszawa: 1–206.

Pietrzyński J. 1994. *Wybrane aspekty rewitalizacji zabytkowych zespołów rezydencjonalnych w regionie łódzkim*. [W:] Z. Pokuta, W. Stępień (red.). *Zabytkowe rezydencje w regionie łódzkim*. Reg. Ośr. Stud. i Ochr. Środ. Kult. w Łodzi, Łódź: 24–26.

Pietrzyński J. 1997 a. *Klęk*. [W:] A. Lorenc-Karczewska i in. (red.). *Dwory i palace okolic Łodzi*. Reg. Ośr. Stud. i Ochr. Środ. Kult. w Łodzi, Łódź: 85–88.

Pietrzyński J. 1997 b. *Byszewy*. [W:] A. Lorenc-Karczewska i in. (red.). *Dwory i palace okolic Łodzi*. Reg. Ośr. Stud. i Ochr. Środ. Kult. w Łodzi, Łódź: 30–33.

Rutowicz H., Sowa R. 1973. *Park w Kłęku (powiat Brzeziny)*, Maszynopis. Inst. Biologii Środ. UŁ, Łódź: 1–25.

Rutowicz H., Sowa R. 1974 a. *Park w Państwowym Gospodarstwie Rolnym Byszewy (powiat Brzeziny)*. Maszynopis. Inst. Biologii Środ. UŁ, Łódź: 1–13.

Rutowicz H., Sowa R. 1974 b. *Park we wsi Dobieszków (powiat Brzeziny)*. Maszynopis. Inst. Biologii Środ. UŁ, Łódź: 1–13.

Seneta W. 1973. *Dendrologia*. PWN, Warszawa: 1–537.

Szelągowska E. 1997. *Łągielniki*. [W:] A. Lorenc-Karczewska i in. (red.). *Dwory i palace okolic Łodzi*. Reg. Ośr. Stud. i Ochr. Środ. Kult. w Łodzi, Łódź: 94–100.

Wesołowski J. 1994. *Stan i problemy ochrony rezydencjonalnych zabytków kubaturowych w regionie łódzkim*. [W:] Z. Pokuta, W. Stępień (red.). *Zabytkowe rezydencje w regionie łódzkim*. Reg. Ośr. Stud. i Ochr. Środ. Kult. w Łodzi, Łódź: 13–18.

Wesołowski J. 1997. *Dobieszków*. [W:] A. Lorenc-Karczevska i in. (red.). *Dwory i pałace okolic Łodzi*. Reg. Ośr. Stud. i Ochr. Środ. Kult. w Łodzi, Łódź: 43-44.

Wiernoch A. 1994. *Stan i problemy ochrony parków w regionie łódzkim*. [W:] Z. Pokuta, W. Stępień (red.). *Zabytkowe rezydencje w regionie łódzkim*. Reg. Ośr. Stud. i Ochr. Środ. Kult. w Łodzi, Łódź: 19-20.

Wiernoch A. 1997. *Ochrona przyrody i krajobrazu*. [W:] A. Drożdżyk T. Malinowski, M. Kubiak (red.). *Raport o stanie środowiska województwa łódzkiego w 1996 roku*. Bibl. Monitor. Środ. PIOŚ, Łódź: 108-116.

Woźniczka S. 1980. *Dokumentacja florystyczna dla parku wiejskiego w Byszewach*. BPPRŁ, Łódź: 1-9.

Woźniczka S. 1982. *Ewidencja parku wiejskiego w Byszewach*. BPPRŁ, Łódź: 1-10.

Wróbel J. 1994. *Zasady sporządzania operatu ochrony ekosystemów lądowych: leśnych i nieleśnych*. [W:] T. J. Chmielewski (red.). *Plany ochrony parków narodowych*. Min. Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Warszawa: 70-112.

Wróblewska B., Koziejowa U. 1985. *Dokumentacja ewidencyjna parku przy pałacu Heinza w Łagiewnikach (w Łodzi)*. BPPRŁ, Łódź: 1-38.

8. SUMMARY

On the territory of the Wzniesienia Łódzkie Landscape Park 150 old and mighty trees have been found. From this number 118 fulfill nature monument criteria or are close to fulfilling them. They belong to the following species: *Tilia cordata* - 42 specimens, *Quercus robur* - 30, *Populus nigra* - 7, *Acer platanoides* - 6, *Fagus sylvatica* - 6, *A. pseudoplatanus* - 5, *Ulmus laevis* - 4, *A. saccharinum* - 3, *Carpinus betulus* - 3, *Aesculus hippocastanum* - 2 and *Cerasus avium*, *Fraxinus excelsior*, *Larix decidua*, *Padus avium*, *Picea abies*, *Pinus nigra*, *P. strobus*, *Pseudotsuga taxifolia*, *Robinia pseudacacia* and *Salix alba*. Now 43 trees are protected. Because of the role they play in the park landscape and of their natural and cultural values authors suggest expanding the protection to the remaining 75 specimens. All rural parks as works of art and culture require adequate care from professional gardening staff. Rural park protection should be provided by commune authorities in cooperation with the provincial nature conservation officer. Commune government boards should aim at confirmation of legal status of all parks and at making them accessible to the society at large. Communal spatial management plans should unequivocally determine the boundaries of all parks and their protective buffer zone. Due to an increasing threat to rural parks it is vital to update their documentation. The parks in Klęk and Byszewy due to their high natural and cultural values and a connection with known historical figures should be included in the historical parks register.

Dr hab. Józef K. Kurowski, prof. nadzw.
Katedra Botaniki UŁ,
Mgr Adam Świć
Studium Doktoranckie
Ekologii i Ochrony Środowiska UŁ
ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź.

Wpłynęło do Redakcji
Folia botanica
15.01.1998